

अभ्यास पुस्तिका-४

१. पाऊस

- प्र. १. १. थेंब खाली पडणार आहेत. २. मुंगी साखर खाणार आहे. ३. कवितेतील मुलगा पावसाला जाण्यास व ऊन पाडण्यास सांगत आहे.
४. टपटप खाली थेंब पडू दे असे मुलगा म्हणतो. ५. फुलपाखरे फुलांवर बसणार आहेत. ६. पाने वाऱ्यावर डोलणार आहेत.
- प्र. २. कवितेच्या ओळी विद्यार्थी पाठ्यपुस्तकात पाहून पूर्ण करतील.
- प्र. ३. १. चूक २. बरोबर ३. चूक ४. चूक ५. चूक ६. बरोबर ७. बरोबर
- प्र. ४. कवितेतील मुलगा म्हणतो पावसा तू जा, ऊन पडू दे व आम्हाला खेळू दे, कळी उन्हात उमलेल, फूल फुलेल, पाने वाऱ्यावर डोलू लागतील. पावसाचे थेंब खाली धरतीवर पडतील व त्या थेंबांच्या तालावर आम्ही नाचणार आहोत.
- प्र. ५. १. बागडू २. धावते
- प्र. ६. १. Rain - पाऊस २. Sugar - साखर ३. Sunrays - सूर्यकिरणे ४. Sing - गाणे

२. खरा मित्र

- प्र. १. १. हत्ती जंगलात राहत होता. २. हत्तीची माकडाशी मैत्री होती. ३. जंगलाच्या बाजूला एक नदी होती.
४. झाडावर आंबे लागले होते. ५. झाडावर माकड चढले होते. ६. दोघांनीही भरपूर आंबे खाल्ले.
७. हत्तीने आपल्या पाठीवर माकडाला बसवले. ८. हत्ती व माकड एकमेकांशी बोलत नव्हते.
- प्र. २. १. कौतुक २. माकडानेच ३. आंबे ४. नदी
- प्र. ३. १. चूक २. बरोबर ३. बरोबर
- प्र. ४. १. माकड हत्तीस म्हणाले. २. माकड स्वतःला म्हणाले.
- प्र. ५. १. एकदा झाडाला थोडेसेच आंबे लागले होते. नेहमीप्रमाणेच हत्ती व माकड हे दोघेही झाडाजवळ आले. माकड झाडावर चढले. त्याने स्वतः भरपूर आंबे खाल्ले; परंतु हत्तीला मात्र थोडेच आंबे दिले; म्हणून हत्तीला राग आला.
- प्र. ६. १. जननी २. वृक्ष ३. सरिता ४. वानर
- प्र. ७. १. शत्रू २. वर ३. लांब ४. अधिक/भरपूर
- प्र. ८. १. आंबे २. माकड ३. मैत्री ४. खूप

३. संत ज्ञानेश्वर

- प्र. १. १. ह्या पाठात संत ज्ञानेश्वर या संताचा उल्लेख केला आहे. २. संत ज्ञानेश्वरांनी 'भावार्थ दीपिका' हा मोठा ग्रंथ लिहिला.
३. पसायदान संत ज्ञानेश्वर यांनी लिहिले. ४. गरिबांचे दुःख दूर करण्यासाठी ज्ञानेश्वरांनी वारकरी संप्रदायाची स्थापना केली.
५. संतांचे शिरोमणी संत ज्ञानेश्वर यांना मानले जाते. ६. मराठी साहित्यातील 'पसायदान' हे अजरामर काव्य आहे.
७. जनजागृतीचे कार्य संत ज्ञानेश्वरांनी केले. ८. वारकरी लोक ज्ञानेश्वरांचा उल्लेख 'माऊली' असा करतात.
९. वारकरी परंपरा (संतांची परंपरा) गेली सात शतके चालू आहे.
- प्र. २. १. अजरामर २. शिरोमणी ३. पसायदान, अजरामर ४. माऊली
- प्र. ३. १. चूक २. बरोबर ३. चूक ४. बरोबर ५. चूक
- प्र. ४. १. महाराष्ट्राला अनेक थोर संत लाभले आहेत. ज्ञानदेव, एकनाथ, तुकाराम, नामदेव, सावता माळी, चोखा मेळा, गाडगे महाराज, जनाबाई इत्यादी.
- प्र. ५. १. आले २. बाहेर ३. अस्वच्छ ४. अंधार

प्र. ६. १. मुर्त्या २. नद्या ३. पुस्तके ४. ग्रंथ

प्र. ७. १. बाबा २. ताई ३. हत्तीण ४. ही

४. झाडे लावू या

- प्र. १. १. 'पर्यावरण दिन' हा '५ जून' या दिवशी साजरा केला जातो. २. 'पर्यावरण दिन' या दिवशी वृक्षारोपण केले जाते.
३. भू-तलावरील पाणी कमी होऊ नये म्हणून आपण सर्वांनी झाडे लावली पाहिजे.
४. वैभवने गुरुजींना 'आजपासून आपण प्रत्येकाच्या वाढदिवसानिमित्त एक झाड लावू व आपला वाढदिवस साजरा करू' ही कल्पना सुचवली.
५. झाडे लावल्यामुळे थंडगार सावली मिळेल असे गौरी म्हणाली.
- प्र. २. १. चूक २. बरोबर ३. बरोबर
- प्र. ३. १. वृक्षारोपण २. वर्गात ३. पाणी ४. झाडे ५. निश्चय
- प्र. ४. १. पाऊस २. झाडे ३. सावली ४. वाढदिवस
- प्र. ५. १. Forest २. Blackboard ३. Idea ४. Birthday ५. Village ६. Flowers
- प्र. ६. या प्रश्नाचे उत्तर विद्यार्थ्यांनी स्वतः लिहावे.

५. शिक्षणाची आस: सर आयझॅक न्यूटन

- प्र. १. १. सर आयझॅक यांचा जन्म जानेवारी १६४३ साली झाला. २. सर आयझॅक यांनी शोध लावलेली दुर्बीण लंडनच्या म्युझियममध्ये आहे.
३. सर आयझॅक १२ व्या वर्षापर्यंत शाळेत शिकले. ४. सर आयझॅक यांची बुद्धी तीक्ष्ण होती.
५. सर आयझॅक यांनी पतंगाला रंगीबेरंगी कागद लावले.
- प्र. २. १. वादळ २. आयझॅकची ३. ओंडके ४. नियम
- प्र. ३. १. चूक २. बरोबर ३. बरोबर ४. बरोबर
- प्र. ४. १. न्यूटनने एक वेगळाच पतंग तयार केला. त्याला रंगीबेरंगी कागद लावले. मेणबत्त्या पेटवल्या आणि नंतर पोकळीत धूर भरून तो पतंग आभाळात सोडला; म्हणून न्यूटनने बनवलेल्या पतंगाला लोक धूमकेतू समजू लागले.
- प्र. ५. १. बहीण २. मुलगी ३. शेतकरीण ४. मालकीण
- प्र. ६. १. घरटे २. शेपट्या ३. पतंगे ४. छत्र्या ५. पैसे ६. पिके
- प्र. ७. १. काळोख २. परिचय ३. जीव ४. नूतन ५. आनंद ६. निशा

६. ध्वज उंच धरू

- प्र. १. १. ध्वज धरणारे हात इवलेसे आहेत. २. आमचे हात अश्रू पुसतील.
३. आमचा प्रवास प्रगतीचा आहे. ४. आपले हात न्यायासाठी निर्भयपणे लढतील.
- प्र. २. कवितेच्या ओळी विद्यार्थ्यांनी पाठ्यपुस्तकातून लिहाव्यात.
- प्र. ३. १. स्वेद २. रक्षक, योद्धा ३. शिवार ४. भयहीन
५. स्वच्छ ६. निसर्ग ७. खूश ८. धरणी
- प्र. ४. १. कवी म्हणतात की छोट्या हातांनी शेतात पिके उगवू, तसेच याच हातांनी झाडे लावून मोठी करू.
२. कष्ट करून भूमी हिरवीगार करू आणि या हातांनी आपण देशाचा झेंडा उंच उंच धरू.
- प्र. ५. १. कवी म्हणतात की छोटे-छोटे हात शेत पिकवणार आहेत, झाडे लावणार आहेत, ही भूमी हिरवी करणार व आमचे अश्रू हात पुसणार आहेत.
- प्र. ६. १. मने २. भूमी ३. माणसे ४. लाकडे
- प्र. ७. १. मैत्रीण २. काकी ३. बाबा ४. वहिनी
- प्र. ८. १. ध्वज २. हिरवीगार ३. सेवक ४. झाडे
- प्र. ९. १. बाहेर २. खाली ३. काल ४. कडू ५. खोल

७. दिवाळी

- प्र. १. १. आपल्या देशात प्रत्येक सण जल्लोषात साजरा केला जातो. २. घरापुढे सुंदर रांगोळ्या काढतात.
३. सण हे भारताच्या संस्कृतीचे द्योतक आहे. ४. मुले घरासमोर फटाके उडवतात.
५. दिवाळी हा सण पाच दिवसांचा असतो. ६. दिवाळीच्या पहिल्या दिवसाला धनत्रयोदशी म्हणतात.
- प्र. २. १. फराळ २. चंगळ ३. लक्ष्मीची पूजा ४. किल्ले ५. रंग
- प्र. ३. १. दिव्यांचा उत्सव २. रंगाचा उत्सव ३. नव वर्ष ४. आपट्याचे पान देणे ५. बैलांचा उत्सव ६. नागाची पूजा
- प्र. ४. १. मोठा २. अमंगल ३. खोटे ४. रडू ५. दुःख
६. अस्पष्ट ७. मोठे ८. कमी
- प्र. ५. १. चूक २. बरोबर ३. चूक ४. बरोबर
- प्र. ६. १. दिवाळीच्या पहिल्या दिवशी धनत्रयोदशी असते. दिवाळीचा दुसरा दिवस नरकचतुर्दशीचा असतो. दिवाळीचा तिसरा दिवस लक्ष्मीपूजनाचा असतो. चौथा दिवस पाडवा तर पाचवा दिवस भाऊबीज. भाऊबीज हा दिवस भाऊ-बहिणीच्या प्रेमाचा दिवस असतो.
- प्र. ७. १. दिवाळी २. कंदील ३. किल्ले ४. लाडू

८. शिष्य परीक्षा

- प्र. १. १. गुरू आपल्या जीवनाचे शिल्पकार आहेत. २. गुरूची आज्ञा घेऊन शिष्य घरी जायला निघाले.
३. तिसऱ्या शिष्याने गुरूंचे शिक्षण उजळ केले. ४. गुरू आपल्या आयुष्यात सदैव मार्गदर्शन करून ज्ञानाचा दिवा पेटवतात.
५. शिष्यांनी स्वतःच्या घरी जाण्याची तयारी केली. ६. दुसऱ्या शिष्याने फाटकाजवळ काटे पाहिले. त्या काट्यांवर मोठा दगड ठेऊन तो निघून गेला.
- प्र. २. १. शिल्पकार २. आशीर्वाद ३. काटे ४. काटे ५. पाय ६. आशीर्वाद
- प्र. ३. १. चूक २. बरोबर ३. बरोबर
- प्र. ४. १. पद्वी २. सोने ३. नाद ४. बैठक ५. सदन ६. ज्ञान
७. मार्ग ८. प्रभात
- प्र. ५. १. गुरू या तिन्ही शिष्यांचे वागणे पाहत होते. त्यांनी बाहेर येऊन पहिल्या दोन शिष्यांना परत येण्यास सांगितले व म्हणाले “तुमचे शिक्षण अजूनही अपुरे आहे. तेव्हा तुम्ही घरी न जाता आश्रमातच थांबा.”
- प्र. ६. १. शिक्षिका २. बाई/ स्त्री ३. बायको ४. राणी
- प्र. ७. १. पुस्तके २. नद्या ३. दगड ४. रस्ते

९. पाळणा

- प्र. १. १. झोप येत नसेल तर गीत म्हणावे. २. बाळाला भूक लागल्यावर तो रडतो. ३. आई बाळासाठी झटते.
४. आईच्या उपकाराला सीमा नाही. ५. दुखणे आल्यावर आई जपते. ६. आई बाळाला पोटाशी धरून गोंजारते.
७. बाळाला हसताना पाहून आई हसते. ८. दुखणे येते तेव्हा आई बाळाला जपते.
९. बाळ चालत असताना पडल्यावर आई धावत बाळाला उचलायला येते.
- प्र. २. विद्यार्थ्यांनी कवितेच्या ओळी पाठ्यपुस्तकातून पूर्ण कराव्यात.
- प्र. ३. १. प्रस्ताव २. आयुष्य ३. दिन ४. गाणी ५. मुख
- प्र. ४. विद्यार्थ्यांनी स्वतः या प्रश्नाचे उत्तर लिहावे.
- प्र. ५. १. सावली २. विसरणे ३. गैरहजर ४. कमी
- प्र. ६. १. नीज २. पाहुनी ३. मज ४. सीमा
- प्र. ७. १. बरोबर २. चूक ३. बरोबर

१०. परोपकारातील आनंद

- प्र. १. १. रस्त्यावरून पाणी वाहत होते. २. राधाच्या हातावर म्हातारीच्या डोळ्यातील एक अश्रू पडला.
३. राधाची आई नेहमी राधाला सगळ्यांना मदत करावी असे सांगायची. ४. श्रावण महिन्याचे दिवस होते.
५. सर्वांना रस्ता ओलांडण्याची घाई होती. ६. राधाची आई तुळशी वृंदावनासमोर दिवा लावत होती.
- प्र. २. १. चूक २. बरोबर ३. बरोबर ४. बरोबर ५. बरोबर
- प्र. ३. १. हातांनी २. पाठ
- प्र. ४. १. सत्यवादी २. कोंडमारा ३. जीवलग ४. हुतात्मा
- प्र. ५. १. Mother २. Water ३. Street ४. Hand
- प्र. ६. १. राधा घरी आली. हात पाय धुऊन ती आईजवळ आली. आईला तिने रस्त्यावरचा सगळा प्रसंग सांगितला. राधाने म्हातारीची कशी मदत केली हे ऐकून आईला आनंद झाला व आईने तिची पाठ थोपटली.
- प्र. ७. १. म्हातारी राधाला म्हणाली. २. म्हातारी राधाला म्हणाली.
३. म्हातारी शाळेतून येणाऱ्या मुलींना म्हणाली. ४. तिसरी मुलगी म्हातारीला म्हणाली.
- प्र. ८. १. म्हातारा २. मुलगी ३. बाबा ४. मैत्रीण
- प्र. ९. १. मस्करी २. हस्त ३. मुख ४. राघू

११. पोपटाचे चातुर्य

- प्र. १. १. व्यापाऱ्याचा जीव पोपटावर जडला. २. वृद्ध पोपटाला भोवळ आली. ३. व्यापारी भारतात आला.
४. व्यापाऱ्याने पिंजरा उघडताच पोपट उडून गेला. ५. मौनाची भाषा पोपटाला कळली.
- प्र. २. १. देशात २. भुरकन ३. पिंजऱ्यात बंदिस्त ४. भाषा ५. बेशुद्ध
- प्र. ३. १. चूक २. बरोबर ३. चूक ४. बरोबर
- प्र. ४. १. वेडे २. वारे ३. माणसे ४. जखमा
- प्र. ५. १. रिकामा २. वेगाने ३. पवन, वात ४. रवी
- प्र. ६. १. पोपट व्यापाऱ्याला म्हणाला. २. व्यापारी पोपटाला म्हणाला.
- प्र. ७. १. उजाडणे २. शत्रू ३. अशांत ४. वाईट
- प्र. ८. १. नवरी २. कवयित्री ३. बाबा ४. म्हातारा ५. पाटलीण ६. ती
- प्र. ९. १. भुरकन २. पोपट ३. भोवळ ४. निरोप

१२. वारा

- प्र. १. १. वारा नभातून अवतरतो. २. वारा कधी माळावर तर कधी देवळात गाभाऱ्यात धावतो.
३. वारा फांदी वाकवून झोके घेतो. ४. गाभाऱ्यात वारा घुमे असे कवी म्हणतात.
५. रानातून वनातून वारा वेड्यापरी पळतो. ६. वाऱ्याला घर नाही, दार नाही, अंग नाही व रंग नाही; म्हणून वाऱ्याला विचित्र म्हटले आहे.
७. फांदी वाकवून वारा झोका घेतो. ८. दिव्यातील वात भयभीत होऊन कापते. ९. कवितेचे नाव वारा आहे.
- प्र. २. कवितेच्या ओळी विद्यार्थ्यांनी पाठ्यपुस्तकातून पाहून लिहाव्यात.
- प्र. ३. १. Wind २. Happy ३. House ४. Sea
- प्र. ४. १. राणी २. ताई ३. बायको ४. शिक्षिका
- प्र. ५. १. पावसाळा २. थेंब ३. सोबत ४. गगन ५. पवन ६. गृह
७. तृण ८. अरण्य

- प्र. ६. १. जास्त २. परदेशी
प्र. ७. १. गोंजारत २. अवतरे ३. मोडतोड ४. माळावर

१३. पैशाचे मोल

- प्र. १. १. गावात सराफ राहत होते. २. रामभाऊने आपल्या थैलीतून रुपया काढला. ३. रामभाऊ घाईने बाहेर पडले.
४. रामभाऊ सराफाकडे गेले. ५. मंडईतून भाजी आणायला सराफाने सांगितले. ६. रामभाऊंना पैशाचे मोल कळले.
७. रामभाऊ सराफाकडे गेले.
- प्र. २. १. चूक २. बरोबर
- प्र. ३. १. भरपूर २. अवघड ३. जल ४. रवी
- प्र. ४. १. रामपूर गावात एक श्रीमंत सराफ राहत होता. २. शामने बँकेत 10,000 रुपये एवढी रक्कम ठेवली.
३. राम काम शोधण्यासाठी मुंबईत गेला.
- प्र. ५. १. सराफ २. एक रुपया ३. ताजी
- प्र. ६. १. Enquiry २. Amount ३. Market ४. Hardwork
- प्र. ७. १. सराफ २. ताजी ३. बाहेर ४. मोल

१४. चतुर शेतकरी

- प्र. १. १. चारही शेत खोदून मुलांना शेतातले धन मिळाले नाही; म्हणून मुले उदास झाली.
२. धन कष्टातून मिळवायचे होते. ३. धन शेतात पुरून ठेवले होते. ४. दीनदयाळची मुले आळशी होती.
- प्र. २. १. मुले हरदयाळ काकांना म्हणाली. २. हरदयाळ काका मुलांना म्हणाले.
- प्र. ३. १. धन २. उदास ३. पेरणी ४. दोघे
- प्र. ४. १. सैनिक २. विद्यार्थी ३. शेतकरी ४. व्यापारी
- प्र. ५. १. सत्तावन २. पंचेचाळीस ३. तेवीस ४. दहा
- प्र. ६. १. दीनदयाळ २. धन ३. धन
- प्र. ७. १. मरण २. स्मृती ३. मेहनत ४. शिवार
- प्र. ८. १. मुलगे २. आजोबा ३. शेतकरीण ४. लेखिका
- प्र. ९. १. शेतात २. पाऊस ३. शेतीचे

१५. आजारीपण

- प्र. १. १. मुलीला आजारी पडल्यावर मौज वाटेल. २. आजो गोष्टी सांगेल. ३. माझी कामे सगळे करतील.
४. मुलीला शाळेत जायला आवडत नाही. ५. सारे मला राजी ठेवायला झटतील. ६. कवितेचे नाव आजारीपण आहे.
- प्र. २. कवितेच्या ओळी विद्यार्थ्यांनी पाठ्यपुस्तकातून पूर्ण कराव्यात.
- प्र. ३. १. School २. Soft ३. Fun ४. Sugar
- प्र. ४. १. खाली २. मागे ३. पुण्य ४. वाईट
- प्र. ५. १. गायिका २. तरुणी ३. बहीण ४. आजोबा
- प्र. ६. १. जीव २. बातमी ३. रिकामा ४. मजा
- प्र. ७. १. पिके २. गावे